

Εναρκτήρια ομιλία στη συνάντηση

*του Διεθνούς δικτύου IETM**

Γενικός Τίτλος "Το Αύριο"

Αθήνα 2013

Ομιλητής: Αλέξανδρος Μιστριώτης

ΤΟ ΑΥΡΙΟ

Χαίρετε! Μου προτάθηκε να σας καλωσορίσω στην Αθήνα. Ο τίτλος της συνάντησης είναι «Το Αύριο». Δέχτηκα. Η πρόσκληση με τιμά. Εντούτοις η θέση μου είναι παράδοξη. Από ποια θέση μιλώ; Ποιός είμαι; Και εδώ που τα λέμε: Ποιοι είσατε κι εσείς; Αλλά, ευτυχώς αυτό δεν είναι δική μου υπόθεση.

Οπότε φίλοι μου, για να το πούμε απλά, θα μιλήσω ως καλλιτέχνης αυτής της πόλης, ως κάτοικος αυτής της Γλώσσας και ως Πολίτης αυτού του κράτους, της Ελληνικής Δημοκρατίας, που συντρίβεται κάτω από το βάρος της Ιστορίας: *Κυρίες και κύριοι Καλώς ήρθατε στην πόλη των Αθηνών.*

Η Αθήνα

Και θα αρχίσω λέγοντας πως η Αθήνα είναι μια αόρατη πόλη, διότι όλοι νομίζουν πως την γνωρίζουν ήδη. Η Αθήνα καταλαμβάνει μια σημαντική συμβολική θέση, υποτίθεται πως βρίσκεται στα θεμέλια του σύγχρονου κόσμου. Αυτό είναι και το πρόβλημα. Διότι έτσι κανείς δεν βλέπει, δεν κοιτάζει, δεν ακούει, τι συμβαίνει εδώ πραγματικά. Κι αυτό όχι μόνον τώρα, αυτή η κατάσταση διαρκεί πάνω από διακόσια χρόνια.

Θα σας διηγηθώ κάτι προσωπικό. Όταν ζούσα στο εξωτερικό συχνά με ρωτούσαν: «Από πού είσαι;» Κι εγώ συνήθως τους πρότεινα να μαντέψουν. Ε, λοιπόν, τις περισσότερες φορές δεν θα ανέφεραν την Ελλάδα! Αν και βοηθούσα, τους έλεγα πως είμαι από Ευρωπαϊκή χώρα, από χώρα του Νότου και έπειτα της Μεσογείου. Θα ανέφεραν την Πορτογαλία, που δεν είναι στη Μεσόγειο, την Τουρκία, το Ισραήλ. Τις περισσότερες φορές η Ελλάδα δεν ήταν εκεί. Αυτός ο τόπος ήταν έξω από τον ορίζοντα. Κι αυτό δεν ήταν τυχαίο. Υπάρχει ένας λόγος συνδεδεμένος με το αδιέξοδο των ημερών μας, όχι την τοπική εκδοχή του αλλά την Ευρωπαϊκή και την ευρύτερη κρίση.

Θα προσπαθήσουμε όμως να ξεκινήσουμε από πιο συγκεκριμένα πράγματα, πιο εντοπισμένα, να μείνουμε στην Αθήνα και στο κράτος που ονομάζουμε «Ελληνική Δημοκρατία».

Αυτός ο τόπος είναι κτισμένος γύρω από την αποθέωση του 5ου π.Χ. αιώνα της Κλασικής Αρχαιότητας. Όλα τα υπόλοιπα ήταν και παραμένουν ανεπιθύμητα. Στις πρώτες ανασκαφές που έγιναν στην Ακρόπολη μετά την δημιουργία του Ελληνικού Κράτους, το μόνο αρχαιολογικό στρώμα που κρατήθηκε ήταν αυτό της Κλασικής Εποχής, όλα τα άλλα πετάχτηκαν. Ευτυχώς υπήρχαν κάποια φρεάτια που βοήθησαν να αποκτήσουμε αργότερα μιαν ιδέα και για τις άλλες περιόδους. Η ταύτιση, όμως, ήταν τέτοια ώστε κάποια στιγμή επρόκειτο να κτιστεί το παλάτι του Βαυαρού Βασιλιά Όθωνα, πάνω στην Ακρόπολη!

Το 1832 το νεαρό τότε Ελληνικό κράτος δείχνει τα πρώτα σημάδια σταθερότητας. Όταν βγαίνει η Εφημερίδα του Κράτους είναι δίγλωσση, στα Γερμανικά και τα Ελληνικά. Στην βουλή υπάρχουν τρία κόμματα που επίσημα λέγονται «Οι Φίλοι της Αγγλίας», «Οι Φίλοι της Γαλλίας» και «Οι Φίλοι της Ρωσίας». «Οι Φίλοι της Γερμανίας» δεν υπήρχαν, διότι είχαν την

κυβέρνηση.

Υπάρχει, δε, μια άλλη ιστορία που βρίσκω ακόμα πιο αποκαλυπτική. Θα έχετε ακούσει για τον Λόρδο Έλγιν που πήρε τα αγάλματα του Παρθενώνα κυριολεκτικά σπίτι του. Ξέρετε όμως ποιο ήταν το πρώτο πράγμα που έκανε όταν πήγε σπίτι του; Τα έπλυνε! Τα έπλυνε καλά. Γιατί; Γιατί δεν ήταν αρκετά λευκά. Υπήρχαν ακόμα ίχνη από τα αρχικά τους χρώματα, από τους Αρχαίους Χρόνους. Οπότε αντί να μάθει από την θέα των πραγμάτων διόρθωσε την πραγματικότητα να την προσαρμόσει στο αφήγημα του. Ένα αφήγημα που απαντούσε μιαν ειδική ανάγκη, της κοινωνίας του και της εποχής του. Τα αρχαία χρώματα έπρεπε να φύγουν.

Παραδόξως αισθάνομαι κάποια ταύτιση με αυτά τα μέλη της πόλης που τα επλύναν κι έχασαν τον εαυτό τους. Αισθάνομαι πως εγώ, ως Έλληνας, και οι άνθρωποι που θα δείτε στους δρόμους και θα προσπαθήσετε να καταλάβετε για τι πράγμα μιλάνε, είναι κομμάτια από το ίδιο σώμα που έχει πλυθεί ξανά και ξανά και ξανά και δεν έχει καταφέρει ποτέ να χωρέσει μέσα στις ιδέες των άλλων. Και είναι καταδικασμένο να αποτυγχάνει, ξανά και ξανά.

Γιατί όμως έχει σημασία αυτό; Διότι συνδέεται με μια τεράστια παρανόηση όσον αφορά στην Κλασική Αρχαιότητα. Η αποθέωσή της, την κατέστησε ανενεργή, βολική, ακίνδυνη. Παραδόξως λοιπόν, αυτός ο τόπος, συνδέεται με τα υπόγεια ποτάμια της Ευρωπαϊκής Ιστορίας που περνάνε από την Αρχαία Αθήνα και δεν την αφήνουν να κλειστεί στον εαυτό της, την συνδέουν με άλλα μέρη και άλλες περιόδους, προηγούμενες και επόμενες. Κι έτσι αποκτά την σημασία της. Όσο αυτή η υπόγεια κίνηση αγνοείται, η Ευρώπη χάνει ένα εργαλείο αυτοκατανόησης.

Η πρότασή μου είναι πως η συνεισφορά του Αρχαίου Αθηναϊκού Πειράματος ήταν η αποτυχία του. Δεν έχει να κάνει με κάποια γνώση που μπορούμε να βάλουμε στην τσέπη μας και στα Πανεπιστήμια μας, αλλά με μια συντριπτική εμπειρία που σχεδόν κατάστρεψε τα πάντα. Η παράλειψη αυτή είναι τερατώδης και έχει τραγικά αποτελέσματα εδώ και αιώνες. Ακόμα και η αποικιοκρατία πατά πάνω στο «γεγονός» πως ο Ευρωπαϊκός Κόσμος ήταν ανώτερος, κι αυτό διότι κατείχε «κάτι» που δεν κατείχαν οι «άλλοι». Κι αυτό το κάτι ήταν αυτή η πραγματοποιημένη γνώση της οποίας το κύρος ρίζωνε στην Αρχαιότητα, όχι μόνο την Ελληνική αλλά η Ελληνική ήταν απολύτως απαραίτητη διότι ήταν η ιδρυτική στιγμή. Οπότε τώρα θα έπρεπε, επιτέλους, αντί να μιλάμε για μια «γνώση» που μπορούμε να βάλουμε σε μια τσέπη, σε ένα κουτί, σε ένα δίπλωμα, να καταλάβουμε πως είμαστε κυνηγημένοι, όπως όλοι, από ερωτήσεις. Βαδίζουμε σε μιαν έρημο, κι αυτό είναι το καλύτερο πράγμα που μπορεί να μας συμβεί. Μόνο στην έρημο συναντιούνται οι άνθρωποι. Η Αθήνα απόθεσε ένα αναπάντητο ερώτημα στα θεμέλια του κόσμου μας. Το μεγαλύτερο της δώρο είναι η παράτολμη αποτυχία της.

Η Τραγωδία, η Φιλοσοφία και η Δημοκρατία

Ας μιλήσουμε πιο ειδικά τώρα. Η Δημοκρατία, η Τραγωδία και η Φιλοσοφία είναι συνδεδεμένες με την Κλασική Αθήνα και μεταξύ τους. Και οι τρεις υπάρχουν η μία μέσα στην άλλη. Αν αφαιρέσεις μία οι άλλες δύο χάνουν το βυθό τους.

Αν δεις την Δημοκρατία χωρίς την Τραγωδία δεν βλέπεις πόσο βαθιές και τολμηρές ήταν οι ερωτήσεις που έγιναν τότε.

Αν σκεφτείς την Τραγωδία χωρίς την Φιλοσοφία, μοιάζει ακατανόητη, στην καλύτερη περίπτωση ένα καταναλωτικό είδος, όπως συμβαίνει συχνά σήμερα στο θέατρο και την τέχνη γενικότερα.

Αν, τέλος, δεις τη Φιλοσοφία χωρίς την Δημοκρατία, χωρίς να συνειδητοποιείς πως απαντά σε ερωτήματα κατ' εξοχήν

πολιτικά εκείνης της περιόδου, τότε η Φιλοσοφία γίνεται ένας ακαδημαϊκός περισπασμός.

Η Τραγωδία είναι το πιο λεπτό στοιχείο αυτού του πάζλ. Διότι η Τραγωδία εισάγει το στοιχείο που χρειαζόμαστε ίσως περισσότερο απ' όλα σήμερα. Την ευθραυστότητα, την επίγνωση του ανέφικτου, την αδυναμία, ένα σκοτάδι που μας παραστέκει και μας προστατεύει από τον εαυτό μας. Η Τραγωδία αποτελεί την τελευταία άμυνα του πολιτισμού απέναντι στην παρόρμηση για τελικές λύσεις, για απόλυτη εξουσία.

Κι επειδή εδώ είμαστε μια συνάντηση γύρω από τις παραστατικές τέχνες θα επιμείνω περισσότερο. Στην Τραγωδία βλέπουμε πως η Ελληνική πραγματικότητα οδηγήθηκε σε έναν όλο και πιο πολύπλοκο ορισμό του ανθρώπινου, επέτρεψε όλα τα ενδεχόμενα, τα έβαλε με Θεούς και ανθρώπους, κι έτσι απελευθέρωσε τόση ενέργεια ώστε η κοινωνική ύλη αποσταθεροποιήθηκε, οι δομές άρχισαν να δυσκολεύονται να κρατήσουν τα μέλη της κοινωνίας ενωμένα, το σύνολο γινόταν όλο και πιο ασταθές και η ατμόσφαιρα εκρηκτική, σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο, ώσπου ανατινάχτηκε κι έγινε κομμάτια.

Αυτή η διάλυση είναι η μεγάλη φωνή που λέει, μέσα από τους αιώνες, πως ο άνθρωπος δεν χωρά ολόκληρος σε κανέναν χώρο, σε κανένα χρόνο, σε καμία περιγραφή, σε κανένα σύστημα. Γι' αυτό λέω πως όλη αυτή η αποθέωση και λευκότητα απαγορεύει να δούμε τους ίδιους τους εαυτούς μας.

Θα προσπαθήσω να σας δώσω ένα παράδειγμα μιλώντας ακριβώς για το τέλος του Αρχαίου Κόσμου. Κάθε «τέλος» είναι δύσκολο να οριστεί. Τόσο στην συλλογική Ιστορία όσο και στην ιδιωτική ζωή. Συχνά αναφέρουμε τον Πελοποννησιακό Πόλεμο, εγώ θα σας πρότεινα ένα άλλο εξ' ίσου συντριπτικό γεγονός. Τις Βάκχες του Ευριπίδη! Την, κατά μίαν άποψη, τελευταία τραγωδία του τελευταίου τραγικού Ποιητή.

Θα πω λίγο σύντομα την Ιστορία για να μπορούν σίγουρα να παρακολουθούν όλοι:

Ο Πενθέας είναι ο Βασιλιάς της Θήβας. Μια νέα λατρεία έχει φτάσει στην πόλη του, η λατρεία του Διόνυσου κι αυτός δεν την δέχεται, την θεωρεί απάτη και δεισιδαιμονία. Αυτός υποστηρίζει τον νόμο, την τάξη και εν τέλει ένα λογικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η λειτουργία της κοινωνίας. Είναι όμως άτυχος. Ο ίδιος ο Θεός Διόνυσος έρχεται στην Πόλη μεταμφιεσμένος σε άνθρωπο, σε ιερέα της λατρείας του ίδιου του Διονύσου. Έχουν μια συζήτηση όπου ο Πενθέας συνεχίζει να αρνείται τον νέο Θεό τον οποίο στο τέλος αφελώς φυλακίζει. Τότε η πλοκή αλλάζει, τελειώνει η κυριαρχία του ανθρώπου και ξεκινά η κυριαρχία του Θεού. Ο Διόνυσος βγαίνει από την φυλακή γκρεμίζει το παλάτι, εξευτελίζει τον Πενθέα και τον σκοτώνει με τρομακτικό τρόπο. Πεθαίνει κομματιασμένος, αποκεφαλισμένος από τα χέρια της μάνας του, της Αγαύης. Αυτή είναι που θα φέρει το κεφάλι του στο παλάτι, ανίκανη να δει τι είναι στην πραγματικότητα το επιδεικνύει σε όλους νομίζοντας πως είναι το κεφάλι ενός λιονταριού. Όταν θα το δει τι πραγματικά συνέβη θα έχουν όλα τελειώσει. Αυτή είναι η Ιστορία.

Το τέλος είναι σκληρό και χωρίς έλεος. Θα μπορούσαμε να πούμε πως ο Θεός νίκησε αλλά ο τρόπος που νικά γεννά αμφιβολίες. Και οι δύο πλευρές παλεύουν να επικρατήσουν με την ισχύ καταργώντας τον άλλο. Ο Διόνυσος νικά με την θεική δύναμη του και τιμωρεί αδιάκριτα κι ανθρώπους που τον τίμησαν. Είναι υπερόπτης και προκλητικός. Αφήνει πίσω του ένα κομματιασμένο πτώμα. Αυτή η περιγραφή υποδεικνύει και τις αμφιβολίες του ποιητή. Σημειωτέον πως ο Ευριπίδης κατηγορείται ήδη εκείνα τα χρόνια ως «Άθεος». Το τέλος βρίσκει και τον άνθρωπο και τον Θεό κατεστραμμένους κι έτσι βρισκόμαστε σε ένα πλήρες αδιέξοδο. Δεν έχει μείνει τίποτα όρθιο.

Κι αυτό δεν είναι σύγχρονη ερμηνεία. Η αρχαία παράδοση λέει πως τον σκότωσαν άγρια σκυλιά που έστειλε ο Θεός

Διόνυσος για να τον εκδικηθεί. Οι άνθρωποι ήξεραν τότε και τα συζητούσαν αυτά. Σκεφτείτε τώρα πως η Τραγωδία αυτή μιλά για την ίδια της την ρίζα, η Τραγωδία γεννήθηκε από την λατρεία του Διονύσου. Και η Θήβα είναι το σημείο που ξεκινά η Φυλή των Ελλήνων, η πρώτη πόλη, την οποία ίδρυσε ο Κάδμος, που παίζει μέσα στο έργο! Όταν ο Ευριπίδης χτυπά, χτυπά σκληρά στην ρίζα της Ελλάδας, της Αθήνας και του Θεάτρου. Ξεριζώνει την φωνή του. Κι αφού έχει κλονίσει τα πάντα μένει μετέωρος, αμήχανος, σ'ένα κόσμο χωρίς βεβαιότητες, χωρίς τίποτα. Ή μήπως όχι; Θα έλεγα λοιπόν πως έχει μείνει σίγουρα κάτι. Μια προειδοποίηση. Ο Κόσμος μας δεν θα ολοκληρωθεί ποτέ! Θα είμαστε πάντα στην σκιά της ανάγκης, ευάλωτοι. Η δίψα και η πείνα είναι η μοίρα μας, Κυνηγημένοι για πάντα από την «ερώτηση», από τον πόθο για κατανόηση, από την ανάγκη για δικαιοσύνη, ομορφιά και αλήθεια.

Από το Σήμερα στο Αύριο

Μέχρι τώρα με τρόπο μάλλον συνεσταλμένο, μιλώ ήδη για το αύριο. Για τον πειρασμό που κρύβει. Είτε αυτός είναι η απελπισία είτε είναι ο ολοκληρωτισμός.

Η Αθήνα είναι ένας εξαιρετικά φορτισμένος συμβολικά τόπος, βεβαρυμένος από νόημα υπερβολικό. Είναι ταιριαστό λοιπόν να μιλάμε εδώ για το Μέλλον. Είναι ο τόπος της θαρραλέας ερώτησης κι όχι ο τόπος των απαντήσεων. Ο τόπος των μεγάλων αδιεξόδων και των παράτολμων ελπίδων. Φόβος κι αδιάκοπη πάλη συνοδεύει αυτό το αξίωμα. Δεν είναι επιλογή, είναι σα βροχή που πέφτει στον τόπο και τους ανθρώπους χωρίς να ρωτά. Αλλά είναι εντοπισμένο, είναι εδώ και απαιτεί να αναλάβουμε τις περιστάσεις. Λίγο να κοιτάξεις βλέπεις πως έχει πυκνώσει η σημασία των ελάχιστων πραγμάτων.

Έχω ζήσει την περισσότερη ζωή μου δίπλα στην Ακρόπολη. Πάντοτε την αντιπαθούσα. Τώρα βγαίνω από το σπίτι μου κι όταν την αντικρίζω με πλυμμηρίζω μια άγρια αίσθηση. Τώρα φαίνεται πόσο οι αυτοαποκαλούμενες Δημοκρατίες μας είναι άρρωστες κι εξαντλημένες. Κι έτσι οι αντιφάσεις της Ιστορίας της Ακρόπολης μέσα στους αιώνες αναδεικνύουν ακόμα περισσότερο την Δημοκρατία ως ζητούμενο.

Σήμερα ειδικά η Αθήνα είναι ένα πεδίο μάχης στο οποίο καθημερινά πεθαίνουν ψυχικά και σωματικά χιλιάδες άνθρωποι. Όμως μη ξεχνάμε πως, πάντα, κάθε πεδίο μάχης είναι ένας τόπος συνάντησης. Και μόνο η επίμονη συνείδηση αυτού του πράγματος το μεταμορφώνει. Είναι σημαντικό το περιθώριο που έχουμε για να αλλάξουμε την δυναμική των πραγμάτων. Ο αγώνας είναι απαιτητικός κι αν τον διαλέξετε σας εύχομαι να έχετε διαύγεια ώστε να διακρίνετε δίκαια, σας εύχομαι δύναμη για να αντέξετε τις δυσκολίες, και ετοιμότητα να δεχτείτε την χαρά όποτε κι αν αυτή εμφανιστεί.

Αυτή είναι η Αθήνα κι όπως όλοι οι τόποι κρύβει κι αυτή το μυστικό του κόσμου στις λεπτομέρειες της. Το να μιλάμε εδώ για το Αύριο αποτελεί δήλωση πως το αύριο δεν αντιπαλεύει το παρελθόν αλλά έχει ανάγκη να το κατανοήσει. Αποδεικνύει, επίσης, πως δεν αγνοεί το παρόν, ένα παρόν κρίσιμο γεμάτο κενά και ανθρωποφάγες απορίες. Τώρα που μιλάμε μια μεγάλη αλλαγή συντελείται με όρους καταστροφής. Η ελληνική εμπειρία δεν επικυρώνει την φράση «Η Κρίση είναι μια ευκαιρία». Κι αν είναι ευκαιρία είναι ευκαιρία για λίγους. Επιτρέψτε μου, όμως, να θυμίσω πως ο όρος «καταστροφή» είναι ένας θεατρικός όρος. Ένας όρος της Τραγωδίας. Είναι ένας αμφίσημος όρος, δεν είναι σαφές αν η καταστροφή φέρνει στο νου απελευθέρωση ή άμετρο πένθος. Κάτι ανάλογο συμβαίνει με το νόημα της λέξης «κρίση». Δηλαδή η στιγμή που κρίνονται τα πράγματα. Βλέπεται κρίση δε σημαίνει με κανέναν τρόπο κάνω οτιδήποτε, σε συνθήκες επείγοντος παραμερίζοντας τις αξίες μου. Κρίνω σημαίνει, προπάντων, εξετάζω και προσέχω να αναγνωρίσω την αλήθεια. Κρίση είναι η συνάντηση με την αλήθεια, την αλήθεια που αναζητούμε κάθε στιγμή ακόμα κι αν δεν τολμούμε να το παραδεχτούμε.

Ας φέρουμε πάλι τα πράγματα κοντά. Σήμερα η οικονομία, η πολιτική, ο πολιτισμός, η κοινωνία, μοιάζουν χωρίς στόχο κι έτσι δε μπορούν να συντονιστούν. Υπάρχουν πλέον μεγάλα κενά στις συμβολικές μας δομές. Τα εργαλεία με τα οποία εξηγούσαμε, με τα οποία κρίναμε κι αποφασίζαμε, μοιάζουν σπασμένα. Βρισκόμαστε στην ανάδυση ενός τεράστιου κενού νοήματος. Το, δε, κενό νοήματος σημαίνει πως έχουμε και πρόβλημα νομιμοποίησης. Διότι όπως βλέπεται οι θεσμοί και εκπρόσωποι τους λένε πράγματα που δεν πιστεύουν, εξαπατούν την κοινωνία.

Κι επειδή δεν αντιμετωπίσαμε την έλλειψη νομιμοποίησης το πρόβλημα έγινε βαθύτερο και εξελίσσεται, πλέον, σε κρίση κυβερνησιμότητας.

Το να ζούμε μαζί θα γίνεται όλο και πιο δύσκολο. Φανταστείτε αυτόν τον περίφημο «κοινό τόπο» όλο και περισσότερο περιορισμένο. Και τι σημαίνει αυτό; Βία. Σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας. Αλλά ειδικά κρατική βία. Διότι όταν το κράτος υστερεί σε νομιμοποίηση, όταν δεν μπορεί να κυβερνήσει, τότε θα το κάνει με την ισχύ και με την βία. Αυτό ακριβώς συμβαίνει στην Ελλάδα.

Η Βία είναι, πλέον, γενικευμένη, παρούσα σε όλα τα κανάλια επικοινωνίας, στην μεγάλη και την ελάχιστη κλίμακα. Η πραγματικότητα των ανθρώπων εδώ, τώρα, είναι η πραγματικότητα των ανθρώπων αλλού, σε λίγο.

Οι καλλιτέχνες και η Τέχνη

Κι όταν μια κοινωνία πονά, όταν η εμπειρία μιας εποχής είναι παράλογη τότε το σώμα του καλλιτέχνη είναι το εργαστήριο αυτού του πόνου. Απλά, ωμά, πραγματικά.

Αυτές τις μέρες αναδύεται μια νέα γενιά καλλιτεχνών, μαζί με αυτούς θα έρθουν νέες πρακτικές. Το αύριο τους ανήκει! Κι αυτό το λέω με τρόπο! Το ότι αυτός θα είναι ο καιρός τους σημαίνει πως αυτός είναι καιρός του θανάτου τους! Κι όχι μόνο, όπως συνέβη εδώ, πριν λίγες εβδομάδες, σ' ένα τραγουδιστή που πέθανε με ένα μαχαίρι καρφωμένο στην καρδιά αλλά, επίσης, εγκαταλελειμμένοι να πνίγονται στην πιο βαθιά αλήθεια τους. Μιλώ για όλους αυτούς τους ανώνυμους ανθρώπους που θα δώσουν τις ζωές, τα σώματα, τον χρόνο τους για να ετοιμάσουν τους άλλους που θα αναδυθούν και θα έχουν όνομα και πρόσωπο.

Η Τέχνη είναι μια ανοησία που αποκτά νόημα επειδή επιμένουμε. Έτσι προστατεύουμε όσα παραμερίστηκαν, με την επιμονή μας, με τον τρόπο που επιμένουμε να κοιτάμε τα πράγματα. Ταυτόχρονα, με αυτό τον τρόπο ξαναδιατυπώνουμε κάθε στιγμή τον ορισμό της τέχνης. Για να έχει νόημα, η τέχνη, πρέπει να παλεύει με τον εαυτό της συνέχεια, με τρόπο που συχνά μοιάζει αυτοκαταστροφικός, αλλιώς αποτελεί διακόσμηση ενός άδικου κόσμου, υπνωτικό ενάντια στην ελπίδα, απορρυπαντικό κάθε είδους αδικίας. Το αύριο απαιτεί από εμάς να την σπρώξουμε να αναδυθεί εκεί που δεν την περιμένει κανείς, να μην αναπαράγει τον εαυτό της σε κανένα επίπεδο. Και να κάνει ερωτήσεις! Τολμηρές, και πάνω απ' όλα περιπτές, για πράγματα που έχουν ήδη λυθεί.

Ειδικά αυτήν την εποχή. Τις μέρες αυτές η ανάγκη για μια «λύση» θα απαιτεί την επικράτηση κάποιας φωνής. Αναπόφευκτα θα υπάρξουν συγκρούσεις και διλήμματα εκβιαστικά. Αυτές οι συγκρούσεις θα μειώνουν τον χώρο που διαθέτουμε να σκεφτόμαστε τα πράγματα, η ουδετερότητα δεν θα είναι ανεκτή. Δεν θα υπάρχουν γκριζες ζώνες. Ο χώρος που θα μας μείνει για να συζητήσουμε θα χαθεί, αν δεν τον υπερασπιστούμε.

Η μεγάλη ερώτηση, βέβαια, θα αφορά, και πάλι, στην επιθυμία! Είναι απαραίτητο να φέρουμε πίσω την επιθυμία στην συζήτηση. Όχι σαν δικαίωμα αλλά σαν εύθραυστη πραγματικότητα. Η επιθυμία διοχετεύεται, καταναλώνεται και χάνεται. Η ληλασία της παρουσιάζεται σαν ατομική απελευθέρωση. Κι όταν μιλάμε για επιθυμία δεν μιλάμε για κάποιον που θέλει να κάνει κάτι με κάποιον άλλο. Δεν είναι κάτι ιδιωτικό, υπάρχει σε επίπεδο προσωπικό και κοινωνικό. Είναι κάτι που δε μπορούμε να ονομάσουμε και περνά μέσα από τους τοίχους. Διαπερνώντας πράγματα ασυμβίβαστα με την πρώτη ματιά, μικρά και μεγάλα, όπου το προσωπικό και το συλλογικό είναι πάντα υπό διαπραγμάτευση. Αύριο, δηλαδή σε λίγο, η επιθυμία θα χυθεί στους δρόμους, θα δείτε τα πλήθη να την φωνάζουν. Αύριο θα εκτεθούμε. Δεν υπάρχει άλλος δρόμος.

Η Τέχνη καλείται να καλύψει τεράστια πεδία που έχουμε αφήσει έξω από την συζήτηση, ειδικά σήμερα που η οικονομία έχει την τάση να παραβλέπει όλους τους άλλους τρόπους σκέψης. Ένα από τα αποτελέσματα αυτής της μονομέρειας είναι πως ότι δεν ποσοτικοποιείται, ότι δεν πουλιέται και δεν αγοράζεται, δεν υπάρχει. Η, δε, Τέχνη δεν χωρά σε αυτή την λογική, εξ' ορισμού την αντιστρατεύεται με πολλούς τρόπους. Βρίσκοντας αξία στα ανάξια, κυνηγώντας αυτό που δεν λέγεται κι αυτό που δεν βρίσκεται, αρνούμενη να είναι ένα γρανάζι που δεν αναλογίζεται το όλον, την ζωή δηλαδή και τον θάνατο. Έτσι φτάσαμε όλοι μαζί σε μια κρίσιμη συνθήκη. Η εποχή μας αντιμετωπίζει τον Πολιτισμό είτε σαν εργαλείο για να εμπορεύεται, είτε σαν πολυτέλεια, περιττή. Κι αυτό τώρα, που τον έχει ανάγκη περισσότερο.

Η Τέχνη καλείται να μιλήσει για πράγματα όπως:

Τη μνήμη του Ιερού και τη μνήμη του θανάτου, που γίνεται πλέον μόνο με μορφασμούς.

Τη σεξουαλικότητα και τη γενικευμένη κατανάλωση του σώματος.

Τον παραλογισμό της αδικίας και την ελευθερία της συντροφικότητας.

Την αποτυχία της κοινής λογικής και την έλεγχο των αληθειών που μας κοίμισαν.

Την σχέση του προσωπικού με το δημόσιο που μοιάζει άλυτο ψευδοδίλημμα.

Την έννοια του εμείς, του κοινού, αυτού που μας ενώνει.

Το μυστήριο της πίστης και της πεποίθησης που κρύβεται ανεπίγνωστα παντού.

Και βεβαίως για την δίψα για πάθος, αγάπη, έρωτα χωρίς τέλος.

Αυτά, και άλλα πράγματα, δεν θα τα φέρουμε εμείς πίσω, διότι δεν έφυγαν ποτέ και πάνονται διαρκώς μέσα στην σάρκα μας.

Έτσι λοιπόν ήρθε η στιγμή να εκτεθούμε, να πούμε λέξεις βαριές όπως εγώ, εδώ, μπροστά σας, λέξεις που οπωσδήποτε θα μας κρίνουν, όπως οι εραστές. Και ίσως μπορούμε επιτέλους να μιλήσουμε για πράγματα που έμοιαζαν κουρασμένα και ξεπλυμένα, μπορούμε να μιλήσουμε ακόμα και για την Αγάπη. Ως Αίνιγμα. Η Αγάπη δεν είναι συναίσθημα, ξεκινά ως τέτοιο και μετατρέπεται σε γνώση και κατάσταση. Η Αγάπη είναι μια μύηση κι όσο προχωρά γίνεται διάφανη λεπτή αόρατη και απλωμένη σ' όλα τα πράγματα. Στο τέλος μοιάζει αφηρημένη, φτάνει σχεδόν να απουσιάζει, σαν ξένη.

Πλησιάζοντας στο τέλος θα ήθελα να σας προτείνω μερικά εργαλεία που ίσως αύριο βοηθήσουν κάποιους. Όταν θα πρέπει να κρίνουν τι πρέπει να κάνουν, πού, πώς. Η Τέχνη είναι γεμάτη αποφάσεις. Έχω την εντύπωση, λοιπόν, πως τα πράγματα μπορούμε να τα δούμε από τρεις βασικές οπτικές γωνίες. Από την αναζήτηση της Αλήθειας. Την αναζήτηση του Ωραιότητας. Την αναζήτηση της Καλοσύνης. Και λέω «Καλοσύνη» αποφεύγοντας την λέξη «Δικαιοσύνη» για να υπογραμμίσω πως η αναζήτηση της δεν αρκείται στο να αναζητάς ποιος έσφαλε αλλά στο να αλλάξεις την ζωή σου και να αντιμετωπίσεις την αποτυχία σου να είσαι δίκαιος όσο κι αν προσπαθείς. Οι τρεις αυτές ποιότητες στην πραγματικότητα υπάρχουν η μία στην άλλη. Ο διαχωρισμός τους είναι προβληματικός. Όσο καλλιεργούμε

την μία τόσο βρισκόμαστε στα χωράφια των άλλων δύο. Τείνουν να ενωθούν, χωρίς να συμπίπτουν ποτέ τελειωτικά.

Έτσι:

- Ένας κόσμος δίκαιος χωρίς ομορφιά μοιάζει με φυλακή.

- Ένας κόσμος αληθινός δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς καλοσύνη, κάποιιοι θα σας πουν πως ο νόμος της ζούγκλας, ο νόμος του ισχυρότερου είναι ο αληθινός και θα έχουν ένα δίκιο. Αλλά η δικαιοσύνη δεν επιτρέπει να σταματήσουμε εκεί, απαιτεί βαθύτερη κατανόηση.

-Και επίσης ένας κόσμος όμορφος χωρίς ηθική κρίση και επιθυμία για αλήθεια είναι ένας κόσμος ψέματος και πόνου, ένας κόσμος άσημος.

Στις μέρες που έρχονται θα πρέπει να εξετάζουμε όσα κάνουμε κι από τις τρεις μεριές, ειδικά όταν βρισκόμαστε σε αδιέξοδο. Ίσως έτσι βρούμε μίαν άλλη περιγραφή, ένα άνοιγμα σε μίαν άλλη διαδρομή.

Επίλογος

Στα Ελληνικά οι λέξεις Έρωτας και Ερώτηση είναι εξαιρετικά κοντά, χωρίς ετυμολογική σχέση. Η κοινή τους ρίζα είναι ακόμα βαθύτερη. Δεν γέννησε η μία την άλλη. Έρχονται και πηγαίνουν στο ίδιο σημείο με τρόπο ακατανίκητο. Και με αυτή την σύνδεση της ερώτησης με την επιθυμία, την σύνδεση του Έρωτα με την έρευνα του νου για φως και αλήθεια, για κάτι τέλος πάντων δύσκολο να ονομαστεί, έφτασα στο τέλος της ομιλίας μου.

Η επιθυμία είναι η σάρκα της υπόλοιπης ζωής μας, καθώς θα βαδίζουμε στο «αύριο». Αυτή θα κινεί, θα δημιουργεί τις μέρες μας καθώς θα επιθυμούμε να ζήσουμε, να καταλάβουμε, να δημιουργήσουμε. Πράγματα που δεν μπορούν να είναι εύκολα και ασφαλή, διότι δεν είναι, ποτέ, σαφές αν το σκοτάδι είναι σκοτεινό και πότε το φως φωτίζει.

Το αύριο παραμένει μια ερώτηση και τολμώ να υποθέσω πως θα μπορούσαμε να σκεφτούμε αυτήν την ερώτηση ως αναζήτηση της αλήθειας, της ωραιότητας και της καλοσύνης.

Καλή διαμονή

Αλέξανδρος Μιστριώτης

Αθήνα 18 Οκτ. 2013

* Το IETM είναι ένα διεθνές δίκτυο για τις αναπαραστατικές τέχνες (Θέατρο, Χορός, Περφόρμανς κ.α.).